

retur cum humana, sive censu capitum, de quo *supra* § VIII egimus. Atqui ab hoc tributi genere videntur non fuisse exempta; quum enim speciali Principum favore Ecclesiæ Thesalonicensis, Alexandrina, et Cpolitana immunes prodantur, *Leg. XXXIII, Cod. Theod. de Annon. et Trib. et ib. Leg. VI, de Patroniis Vicorum*; profectò patet non commune omnium Ecclesiarum privilegium fuisse. Quamobrem S. Ambrosius Orat. contra Auxentium de tradendis Basilicis: *Si tributum, inquit, petit Imperator, non negamus; agri Ecclesiastici solvunt tributum..... solvimus, quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. Tributum Cæsaris est, non negamus.*

XXVII. Alterum erat Tributi genus, quo novi milites, atque equi novi militares Imperatori præstandi erant hoc tributum *militum tyronum, et equorum canonicorum præbitio* dicebatur. Quum verò pecunia equorum loco pensitabatur, tunc ejusmodi tributum *aurum tyronicum, et stratioticum* dictum est. Ab eo Clericos exemptos voluit Theod. Junior: *Leg. XXII, Cod. Theod. de Tyronibus.*

XXVIII. Lege Constantii immunes quoque erant a vectigalibus pendendis ratione tenuis mercaturæ: *Leg. VIII, Cod. Theod., de Episc. et Cler.* Tunc enim Clericis dumtaxat inferioribus fas erat ad victum sibi comparandum modestum quoddam industriæ genus exercere. At verò quum nonnulli ex Clericis hac immunitate ad avaritiam abuterentur, hinc eorum negotiatio ad certam pecuniæ summam est redacta: *ib. Leg. XI, et Leg. XV, de Lustrali Conlat.* Jam verò hæc non de quæstiosa, sed de moderata tantum industria ad victum quærendum Clericis dumtaxat inferioribus permissa intelligenda sunt; et quidem pro eo tempore, quo exigui Ecclesiæ redditus ad danda universo Clero honesta alimenta satis non erant. Quare Ecclesiæ redditibus adactis Valentinianus III legem fecit, ut Clerici nihil prorsus negotiationis exercerent; vel si vellent negotiari, scirent se iudicibus subditos Clericorum privilegio non muniti.

XXIX. Immunes etiam fuerunt ab omnibus *Superindictis, sive Extraordinariis*; hoc est ab iis tributis, quæ Imperatores præter ordinaria, et canonica, urgente quadam necessitate, irroganda decernebant. Ita Constantius Imp. *Lege VIII, Cod. Theod. de Episc. et Cler.* Tum Honorius, et Theodosius Junior *ib. Leg. IV*, quas leges postea Justinianus firmavit *Novell. CXXXI, cap. 5.*

XXX. Ex eadem Honorii lege exempti quoque erant ab tributis ad viarum, ac pontium conservationem, et instaurationem conferendis: verùm aliquod post annis legibus Theodosii Jun. *Leg. III, Cod. Theod. de Itin. muniendo*, et Valentiniani III, *Novell. XXI ad Calcem Cod. Theod.* ea immunitas non modo Clericis, verùm, et ipsis Ecclesiis adempta fuit. Lex Theodosii ita se habet: *Ad instructiones, reparationesque itinerum, pontiumque nullum genus hominum cessare oportet. Domos etiam divinas, ac venerandas Ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus.*

XXXI. Immunes etiam aliquando fuerunt ab tributis solvendis intuitu *Angariarum, et Parangariarum*: uti ex binis Constantii Legibus, scilicet *X et XIV. Cod. Theod. de Episc. et Clericis*, quas confirmarunt Theodosius M. *ib. Lege V, de Extraord. sive Sord.* et Honorius *ibid. Leg. XL, de Episc. et Cleric.* Verùm an. 440, Theodosius Jun. et Valentinianus III, suis legibus sanxere, neminem, neque possessiones, quæ ad sacrosantas Ecclesias pertinent, ab Angariis, et Parangariis Imperatore iter faciente exesusari: *Leg. XI, Cod. de Sacros. Eccles. et Leg. XXI, ib. de Curs. public. Ang. et Parang.* Id quod de Tributo, haud verò de sordido munere præstando intelligas; uti *supra* § XXII notavimus.

XXXII. Tandem bona Ecclesiæ immunia erant a tributo, quod *Denarium Unciæ, sive descriptio lucrativorum* adpellabatur. Huic tributo obnoxia erant prædia illa, quæ quis ex curialibus alii cuidam relinqueret. Is, in cujus manus ejusmodi bona pervenissent, non quidem ex causa onerosa, puta ex emtione, sed ex titulo lucrativo, nimirum ex donatione, vel testamento pro singulis jugis singulos denarios, sive uncias solvere quotannis debebat: ita ex binis Theodosii M. Legibus; nimirum *CVII et CXXXIII, Cod. Theod. de Decurion* quod tributum postea Theodosius Jun. et Valentinianus III duplicarunt: *ibid. Leg. un Quemad. munera.* Porrò, ubi Ecclesiæ donatione vel testamento Curialium bona adquirentur, ab ejusmodi tributo binis Justiniani legibus exempta erant: *Leg. XXII, Cod. de Sacros. Eccles. et Novell. CXXXI, cap. 5.* Num ante Justinianum eadem immunitate fruita sint, non constat.

XXXIII. Igitur Bonorum Ecclesiæ, et Clericorum Immunitas sex prioribus Ecclesiæ sæculis non semper eadem fuit, sed variam diversamque conditionem subiit, prout Imperatores magis, minusve in Ecclesias, atque earum ministros Clericos indulgentes fuerunt.

XXXIV. Jam verò duo constare videntur. Primum: Ecclesias, licet ab pluribus tributorum speciebus immunes, ratione tamen agrorum, et possessionum suarum ordinaria, et canonica tributa jam inde ab IV, exeunte sæculo ad usque Justiniani tempora semper solvisse. Id tum ex modo dictis manifestum est, tum quoque ex binis Justiniani legibus; nimirum *Novell. XXXV*, qua decernit, *ut prædia in Ecclesias a laicis translata, iisdem oneribus, quibus jam antea subiciebantur, sint obnoxia.* Et *Novella XXXV*, qua bona ab Arianis ablata Ecclesiis Africanis restitui quidem jubet, sed hac adjecta clausula: *ut tamen publicas pro iis pensiones conferant.*

XXXV. Alterum: Bona Clericorum patrimonialia ab ordinariis tributis exempta non fuisse. Et sanè Constantinus Imp. *Leg. XV, Cod. Theod. de Episc. et Cler.* sic statuit: *De his sane Clericis, qui prædia possident, sublimis auctoritas tua non solum eos aliena juga nequaquam statuet excusare, sed etiam pro his, quæ ipsi possident, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgere.* Atque adeo eidem legi adjicitur, hujusmodi Imperatoris decretum æquum visum fuisse Episcopis, ac maximè justitiæ convenire.

XXXVI. Eodem VI, sæculo, quo realis Ecclesiarum, et Clericorum immunitas ex Imperatorum sanctionibus ita se habebat, Galliarum Reges satis amplam Ecclesiis immunitatem concessere; ac primo quidem Chlodoveus, tuum postea Chlotarius, cujus constitutio, quæ refertur *Tom. V Concil. Edit. Labean.* sic habet: *Agraria pascua vel decimas porcorum Ecclesiæ pro fidei nostræ devotione concedimus. Ita ut actor, aut decimator in rebus Ecclesiæ nullus accedat. Ecclesiæ, vel Clericis nullam requirant agentes publici functionem, qui avi, aut genitoris, aut germani nostri immunitatem meruerunt.*

XXXVII. Hanc immunitatem, qui secuti sunt Galliarum Reges non confirmarunt modo verùm et ampliarunt. Carolus M. unicuique Ecclesiæ integrum Mansum ab omni tributo immunem concessit. Mansus Ecclesiasticus dicebatur ea agri portio, quæ in dotem Ecclesiæ adsignari solebat, vel Presbytero Ecclesiæ deservienti cum aliquod mancipiis. Ita Du-cange in voce *Mansus*. Id confirmarunt Ludovicus Pius *Lib. I. Capitul. cap. 85.* et Carolus Calvus *Capitul. Tit. XXXVII. cap. 11.* Eandem Immunitatem Imperatores ad omnia prædia, et possessiones Ecclesiarum, et monasteriorum extendisse patet ex Capitularibus

Lib. V, cap. 229, et Lib. VI, cap. 109. Iisdem tamen Capitularibus *Lib. IV, cap. 37*, decernitur, ut si novæ terræ ad Ecclesiam perveniant censui subjectæ, tributa, quæ inde solvebantur, omni modo persolvere pergant.

XXXVIII. Verùm in Regno Neapolitano aliter se res habebant. VII enim sæculo prædia Ecclesiastica videntur non fuisse a tributis exempta. Namque Constantinus Pogonatus an. 681. Agathonì Papæ indulgit, ut de Patrimoniis S. Petri exstantibus in Sicilia et Calabria nullum exsolveret tributum. Idem etiam pro patrimoniis exstantibus in Lucania, et apud Brutios Romanæ Sedi indulgit Justinianos Rinothmetus. Profectò hæ speciali privilegio indultæ immunitates indicant reliqua Ecclesiastica prædia non fuisse a tributis exempta.

XXXIX. Concilia Ecclesiæ quod spectat, Immunitas a Chlodoveo Ecclesiis tributa refertur in Synodo Aurelian. I, an. 511, *Can. V.* Tum exemptio *Mansi* Ecclesiastici firmata reperitur in Synodo Meldensi an. 845. Wormatiensi an. 868, et Troslejana an. 924. Synodus quoque Valentina III an. 855 constituit; *ne de dotibus Ecclesiarum ullus census a Sæcularibus exigatur.* Tum Concilia, et Episcopi IX, et X sæculo in id potissimum incubuerunt, ut unicuique Ecclesiæ integer *Mansus* immunis a tributis adsignaretur, et conservaretur. Unde non abs re colligitur bona Clericorum patrimonialia exempta a tributis non fuisse; præsertim quum in *Can. Wormatiensi relato in cap. 1. de Censibus* statim subnectatur: *Et si quid aliquid amplius habuerit, inde senioribus debitum servitium impendant.*

XL. Verùm Concilia Lateranensia sub Alexandro III et Innocentio III bona Ecclesiarum, et Clericorum prorsus a tributis immunitate sanxere. Quod de patrimonialibus etiam Clericorum bonis intellexisse indè evincitur, quod hoc sensu illam immunitatem acceperunt Concilia per ea tempora celebrata; uti Narbonense, Tolosanum, Coloniense &c. et pro Regno Neapolitano Melphitanum sub Urbano II an. 1089. *Can. 11.* Id quod ratum quidem habuerunt Principes nostri Carolus II in *Capit. 98* et Ferdinandus Aragonius *Pragm. III* at quibusdam adjectis conditionibus; et quidem Carolus II eam immunitatem tantummodo de bonis ad Clericos legitime spectantibus intelligendam voluit; et Ferdinandus Arag. a Clericis tributa exigere jussit de bonis quæ per Contractus Concordato, quo *Cap. I* decernitur, ut Bona Ecclesiarum æque ac laicalia in Censum, sive *Catastrum* referantur; at Ecclesiæ tantummodo medietatem quantitatis, quàm laici solvunt, conferant: tum pro bonis, quæ Ecclesiis in posterum acquirantur, integra exigatur pensio, exceptis bonis Ecclesiarum Parochialium, Hospitalium, Seminariorum, et sacris Clericorum patrimoniis, quæ summam ducatorum quadraginta non excedant, modo Clericus ad titulum beneficii non sit ordinatus.

XLII. Præterea Episcopis conceditur exemptio a vectigali farinæ pro quantitate taxanda a Nuntio Apostolico, habita ratione familiarium, et eleemosynarum panis, quas distribuere solent: Clericis pro sex farinæ modiis: Regularibus, Sæcularibus, et Seminariorum alumnis pro quinque: ceterarum verò specierum exemptiones Clericis adhuc constant prout moris erat ante Concordatum. Porro hæc realis immunitas non nisi iis Clericis impertita est, qui sacro Subdiaconatus ordine jam fuerint insigniti. Adhæc neque immunitate a vectigalibus ii Clerici uti possunt qui licet jam Subdiaconi, tamen extra propriam patriam, vel extra locum domicilii, aut beneficii vitam ducunt. Ubi verò alicujus Ecclesiæ, Scholæ, aut locii pii ministerio fuerint addicti, benè ea immunitate fruuntur, et quidem

in loco, ubi ministerio funguntur. Postremò exemptiones, quibus fruebantur Archiepiscopus, Clerus Sæcularis, et Seminarium urbanum Neapol. nihil per Concordatum immutatae sunt, quin potius firmatae.

(**) XLIII. Ad Hispaniam quantum attinet Joannes I, *Leg. XI, Tit. III, Lib. I, Novæ Recop.* et Catholici Reges Ferdinandus et Elisabetha *Leg. VII, Tit. XVII, Lib. IX ejusd.* bona Ecclesiarum, et Clericorum a tributis, realibusve præstationibus, iis exceptis quæ ad comune bonum respiciunt, exempta judicaverunt. At ne plus æquo privilegium extenderetur, Joannes I eam immunitatem de bonis tantum intelligendam sanxit, quæ aliquo onere reali subjecta non essent: Ferdinandus verò et Elisabetha a Clericis tributa exigenda esse de bonis per negotiationem acquisitis, decrevere. (*)

(**) XLIV. Verùm quum Ecclesiasticorum bona titulis sive oneroso, sive lucrativo acquisita ita in dies augeri cœpissent, ut nisi providè occurreretur, quàm primum eveniret laicorum propria, quæ regis vectigalibus subjacent, adeo immitti, ut nequaquam iisdem solvendis satis esse possint, seriùs hac de re actum est in Concordato an. 1737, in cujus articulo VIII statuitur, ut bona a quoqueque Capitulo Ecclesiarum, quoqueque Monasterio, quacumque Congregatione, vel Pio loco, qualibet via comparata, præter ea quæ adpellantur *primæ foundationis*, subjecta sint eisdem præstationibus, quibus reliqua aliorum civium bona, dummodo hæc gravata non sint aliqua impositione, ex his, quas Apostolica Sedes concedere consuevit Regibus, ut a Clericis solvantur. Ad hanc tamen solutionem cautum est, ne per ministros Tribunalium laicorum cogantur. (*)

(**) XLV. Et quidem duo sunt pensationum genera, quæ ex Apostolica dispensatione Reges nostri exigunt a Clericis. I. Gratia *Subsidii* ad quinquennium primo concessa a Pio IV die 2 Martii an. 1561, vi cujus ab omnibus simul Hispaniæ Clericis exsolvenda est quotannis viginti millium ducatorum summa. 2. Gratia *Millionum* ad sexennium concessa a Gregorio XIV die 16 Augusti an. 1591, vi cujus ab omni simul Clero Sæculari, et Regulari Regnorum Castellæ et Legionis exsolvitur summa decem et novem millionum cum dimidio. Prætermittimus Gratias *Excusati, Novalium, et Tertiarum*, de quibus *Lib. II, Tit. de Decimis.* (*)

(**) XLVI. Has, ita vocatas, Gratias, quas Apostolica Sedes pluries prorogavit, pretentibus Philippo III, IV, et V, ac Ferdinando VI tandem Benedictus XIV in perpetuum extendit 6 Septemb. an. 1757. (*)

(**) XLVII. Insuper idem Benedictus eodem die, ac anno Ferdinando VI ejusque Successoribus indulgit, ut quælibet bona nedum Clericorum quacumque vel Episcopali Dignitate fulgentium, verùm et Ecclesiarum, Monasteriorum, omniumque Piorum locorum, et Beneficiorum; et uno verbo, omnia quæ ab Ecclesiis, vel ab Ecclesiasticis possidentur; in *Catastrum* referantur, et *Unicæ Contributioni* subiaceant; ea adjecta conditioni, quod ut servetur illorum immunitas, inter eos singulis annis dividatur duorum millionum et octigentorum millium regalium summa; ita tamen, quod vigente *Castro*, cessent quinque præfata impositionum genera. Concessit etiam ut possit Rex seligere personam in Ecclesiastica Dignitate constitutam, quæ censuris, et penis temporalibus possit Ecclesias, et Ecclesiasticos ad solutionem compellere, salva semper Constit. Clementis V circa Ornamentorum obligationem, et alienationem. Non tamen conveniens visum est adhuc Regibus nostris *Unicam* stabilire *Contributionem.* (*)

§. V.

SUBSIDIA VOLUNTARIA.

XLVIII. Liberum est Ecclesiasticis de bonis Ecclesiæ, et beneficiorum voluntaria Principi subsidia ob Reipublicæ necessitates offerre. Hujus rei nonnulla occurrunt exempla sæculo VIII et IX. Ac præcipuè ex Synodo Vernensis an. 755, *Can. VI* et ex Capitulari Ludovici Pii an. 817 constat, eo tempore usum invaluisse, ut Monasteria singulis annis dona quædam, ac munera Regi offerrent, quæ quidem primum voluntaria, dein in quandam necessitatem abiere. In Synodo prope Theodonis villam habita consentientibus gloriosis Principibus Lothario, Ludovico, et Carolo sancitum est ex una parte quidem, ne Principes pro exigendis subsidiis res Ecclesiæ invadant: ex altera verò, ut quisque Ecclesiasticus *juxta quantitatem rerum Ecclesiæ sibi commissæ subsidia, quibus Respublica indiget, promte ex animo paret, et impigre studeat offerre.*

XLIX. Tum Concilium Lateran. sub Alexandro III, *Cap. 4, de Immunitate* sub anathemate quidem prohibet collectis, et exactionibus res, et personas Ecclesiasticas gravari: at statim subjungit; *nisi Episcopus, et Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem adspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates ubi non suppetunt facultates laicorum, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.*

L. Ne verò Clerici faciliùs quàm oporteat ea subsidia decernant, consulendum R. Pontificem Innocentius III. *Cap. 7, eodem;* et Bonifacius VIII *Cap. 3, §. I. eodem in VI* Sedis Apostolicæ veniam omninò requirendam sanxere sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, ac S. Sedi reservata. Unde orta sunt dissidia inter eundem Bonifacium, et Philippum Pulchrum Galliarum Regem. Vide Natalem Alexand., *Dissert. VIII, in Sæculum XIII et XIV.* Quàm tamen Constitutionem Benedictus XI pertinere voluit ad exigentes a Clericis, non ad recipientes a spontè offerentibus. Eandem demùm Clemens V prorsus abolevit: *Clementina unica de Immunitate Eccles.* Pro Regno Neap. jus obtinet, ut Rom. Pontifex petente Rege subsidia conferenda decernat. Quo pacto an. 1743, Benedicto XIV decernente a Clericis beneficiariis Regni Neap. Carolo Borbonio subsidia collata sunt pro gravissimis impensis factis ad advertendam pestem Messanensem a Regno Neapolitano.

CAPUT TERTIUM.

DE SUMMO PONTIFICE.

I. Inter plures, variosque Ecclesiasticæ Hierarchiæ gradus principem habet locum R. Pontifex, quippè qui in universa Ecclesia Primatum non humani, at divini juris habet, et Caput est totiùs Ecclesiæ. Tum primatus hic non modo honoris, et dignitatis, verùm et potestatis auctoritatisque est. Qua de re pluribus, iisdemque honorificis titulis præ reliquis Orbis Christiani Episcopis in Ecclesia perpetuò, ac universali more decorari consuevit: et quidem jure meritòque, quum Petrus, cui R. succedit Pontifex ab ipso Christo Domino præcellentem supra cæteros potestatem, auctoritatemque acceperit, et primarium Ecclesiæ fundamentum fuerit constitutus, commutato etiam nomine, nimirum, ut illo Simonis abjecto, dein Syriacè *Chipho*, Latine *Petra*, sive *Petrus* nuncuparetur.

II. Igitur R. Pontifex passim in veteri Ecclesia ab antiquis Patribus, et Conciliis meritissimo jure adpellatus est *Pater Patrum, Apostolicum culmen, Petra, et Fundamentum Ecclesiæ, Apex totiùs Episcopatus, Pontifex Christianorum, Summus Sacerdos, Ecclesiæ Universalis Antistes, Summus omnium Præsidum Pontifex, Ecclesiæ Caput, Christi Vicarius, Christi Ovilis Pastor, Christi vineæ Custos, Caput omnium Episcoporum, Caput unitatis, potissimus Sacerdos, Caput omnium Domini Sacerdotum, &c.*

III. Tum R. Ecclesia utpote S. Petri, ejusque Successorum Sedes, ipsa quoque *Ecclesia Principalis* nominata est: *Petri Cathedra, Unitatis Ecclesiasticæ centrum, Ecclesia, unde unitas Sacerdotalis exorta est, &c.*

IV. De nomine *Papæ*, quo R. Pontifex pluribus abhinc sæculis communi loquendi usu distinguitur, hic pauca dare juvat. Etymon si quæras, quidam conflatum putant ex notis *Pa Pa*, quæ significant *Patrem Patrum*: quo nomine R. Pontifex crebro distinguitur in antiquis monumentis. At verò Vossio, aliisque ductum placet a Græco, qua voce blandientes, vel balbutientes pueruli parentes suos compellere solebant; uti pluribus demonstrant Lexicographi; ac præsertim ex Philemone Comico apud Athenæum. *Lib. VIII*, et ex Homero *Odyss. Lib. VI*, ubi puerula sic Patrem compellat.

V. Hoc nomen antiquitus Clericis omnibus commune erat, uti ostendit Walfridus Strabo *de rebus Eccl. Cap. VII*, dein verò solis tributum est Episcopis. Et sanè in antiquis Ecclesiasticis monumentis tributum reperitur Cypriano, Athanasio, Augustino, aliisque Episcopis. Sed reverentiæ caussa peculiariter junior Episcopus seniore sic vocabatur; quemadmodum *ex Can. LIV, Synod. Carthag.* probat Josephus Scaliger *Elencho trihæres. Serrarii*. Deniquè sæculo XI, Constit. S. Gregorii P. in Syn. Rom. 1072, sancitum fuit nulli in toto orbe licere, sive se, sive alium, præter R. Pontificem, Papam nuncupare. Vide Benedictum XIV, *de Syn. Diæces. Lib. I, cap. 3*, et Card. Baronium *in notis ad Martirol. ad diem XXI Maii*.

VI. R. Pontificis supra omnes Christiani Orbis etiam Patriachales Ecclesias Primatum argumentis tum e Sacro Codice, tum ex antiqua Ecclesiastica Traditione depromtis fusè demonstrant Theologi in Tractatu *de Locis Tehologicis*, ubi quoque de ejusdem R. Pontificis sermo habetur. Nos pro instituti nostri ratione tantummodo ex eo R. Pontifices Primatum demonstrabimus, quod jam inde ab ævo Apostolico potestatem in universa Ecclesia exercuerit.

VII. Ac I quidem sese divinus Primatus exercuit canones condendo, canones exsequendo, ad canones cogendo reliquos in Episcopatu Fratres.

2 Sese latius explicuit nutantes in fide confirmando, devios ad fidem revocando, pertinaces a fidei communione segregando.

3 Sese luculentius protulit unitatem commendando, ad unitatem cogendo, unitatem vindicando: unitatis enim, ut centrum est R. Ecclesia, ita Tutor, et Vindex est R. Pontifex.

VIII. Tria hæc capita petitis undequaque ex antiquitate monumentis explicare hic, et adstruere nostri instituti ratio non sinit, id quo, Deo dante, *in nostris Antiquitatibus Christianis* præstabimus. Tantummodo juvat paucis indicare tres præcipuas Sedis Apostolicæ prærogativas ex constitutis illis capitibus, tanquam ex jactis fundamentis, exurgentes: nimirum I. Ad Romanam Sedem oppressorum omnium ex universo orbe perfugium, ac recursus. II. Romanæ Sedis in dubis sive doctrinæ, sive disciplinæ communis gravioribus consultatio. III. Ad Roma-